

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsplanering,
trädgårds- och jordbruksvetenskap

Den blandade staden

Ideal och metoder för att skapa social mångfald i boende och offentliga rum med
Norra Sorgenfri som exempel.

Hanna Ekenberg

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU
Landskapsarkitektprogrammet, 2012-05-23

SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Område Landskapsarkitektur

Författare: Hanna Ekenberg

Titel (sve): Den blandade staden – Ideal och metoder för att skapa social mångfald i boende och offentliga rum med Norra Sorgenfri som exempel.

Titel (eng): The mixed city - Ideal and methods for creating social mix in housing and public spaces with Norra Sorgenfri as an example.

Nyckelord: blandstaden, stadsplanering, offentliga miljöer, blandat boende, Norra Sorgenfri, Malmö

Handledare: Ragnhild Claesson, institutionen för Landskapsarkitektur, planering och förvaltning, SLU Alnarp

Examinator: Mats Lieberg, institutionen för Landskapsarkitektur, planering och förvaltning, SLU Alnarp

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsplanering

Kurskod: EX0650

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2012

Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet

Framsidas bild:

Planområdet för omvandlingsprojektet Norra Sorgenfri (Ur: Malmö stadsbyggnadskontor 2008b s. 8, tillstånd av ansvarig handläggare 16-05-2012).

Sammandrag

I diskussionen om framtidens hållbara städer är ofta begreppet blandstaden i fokus. Blandstaden karaktäriseras av en funktionsblandning, där en närhet till arbete, rekreation, handel och mötesplatser är bärande. Här kan människor inte bara arbeta eller bo, utan även uppleva ett rörligt folkliv och händelser i stadsrummet.

I blandstaden eftersträvas att skapa stadsdelar med en stor bredd och mångfald men för att en stad ska vara blandad kanske det inte räcker med en blandning av funktioner, utan även en blandning av olika typer av människor.

I denna uppsats har jag fokuserat på de delar av den blandade staden som påverkar den sociala mångfalden, med utgångspunkt i boendet och de offentliga rummen. I planeringen och utformningen av boendemiljöer och offentliga platser påverkar landskapsarkitekten hur människor använder sig av och trivs i sin omgivning, men denne kanske också påverkar vilka som kommer att använda sig av platsen. Med detta som bakgrund har jag försökt studera hur man som landskapsarkitekt och planerare kan arbeta med att bidra till den sociala mångfald som är en del av den blandade staden.

Det blandade boendet kan räknas som en del av den blandade staden. Med hjälp av en litteraturstudie tar jag i denna uppsats upp blandade boendets historia och bakgrund och vilka verktyg det finns för att försöka skapa en social mångfald i boendet.

Norra Sorgenfri har här fungerat som ett nutida exempel av hur visionerna om den blandade staden används i planeringen av ett stadsbyggnadsprojekt. Jag har valt att studera Norra Sorgenfri på grund av att Malmö stad här har stora ambitioner att försöka skapa en ny del av innerstaden med fokus på blandad kvarterstad.

I studien har jag gjort en dokumentstudie över de kommunala planeringsdokumenten för området och utifrån dessa har jag undersökt vilka ambitioner Malmö stad haft med området, planeringen av områdets offentliga miljöer och hur man arbetat med att skapa ett blandat boende.

Nyckelord: blandstaden, stadsplanering, offentliga miljöer, blandat boende, Norra Sorgenfri, Malmö

Abstract

In the discussion of the future sustainable cities, the visions of the mixed city often are in focus. The mixed city is characterized by mixed functions, where proximity to work, leisure, commerce and public places are the key qualities. Here you can not just work or live, but also experience a rich street life and events in the city.

The vision of the mixed city seeks to create districts with a breadth and diversity, but the mixed city is not only a mixture of functions, it may also involve a mixture of different types of people.

In this bachelor thesis I have focused on those parts of the mixed city that affect the social diversity, based on housing and public spaces. With the planning and design of residential environments and public space, landscape architect affect how people use and enjoy the environment, but it may also affect which people who will use the site. With this in mind, I have tried to study how landscape architects and planners can work to contribute to the social diversity that is part of the mixed city.

The mixed housing can be counted as part of the mixed city. With a literature review, I have studied the history of the mixed housing and the tools available to try to create a social mix in neighborhoods.

Norra Sorgenfri has in this case acted as a modern example of how the visions of the mixed city are used in the planning of an urban development project. I have chosen to study Norra Sorgenfri because Malmö city here has a great ambition to try to create a new part of the inner city with focus on a mixed city structure.

I have made a documentary study of the municipal planning documents for the area and from these I have examined the ambitions Malmö city had with the area, the planning of the area's public spaces and how they worked to create mixed housing.

Keywords: the mixed city, urban planning, public spaces, mixed housing, Norra Sorgenfri, Malmö

Förord

Denna uppsats kommer att utgå ifrån begreppen *den blandade staden* och *det blandade boendet*.

Orsaken till att jag har valt att arbeta med begreppet blandstaden är att jag kommit i kontakt med det så många gånger under min utbildning att jag velat få en större förståelse för dess uppkomst och sammanhang.

Det blandade boendet har jag studerat på grund av att jag tycker att frågor som rör boende och boendemiljöer är mycket intressanta, därför har jag velat ta reda på hur dessa aspekter behandlas inom diskursen för den blandade staden.

Jag vill tacka min handledare Ragnhild Claesson för hennes stöd och inspiration när jag behövt det som mest.

Det engagemang, överseende och tålamod hon haft under denna kurs har varit ousinligt och har varit det som gjort att detta arbete varit både rolig och intressant att genomföra.

Hanna Ekenberg

Lund

2012-05-23

Innehållsförteckning

Sammandrag

Abstract

Förord

Inledning

Bakgrund	7
Mål och Syfte	7
Material och Metod	8
Avgränsningar	8

Den blandade staden

Blandstaden som planideal	9
Sociala aspekter på den blandade staden	10
Den blandade stadens offentliga miljöer	11

Det blandade boendet

Historia och bakgrund	12
Planeringsverktyg för ett blandat boende	14

Norra Sorgenfri

Inledning	15
Malmös ambitioner med att bli en blandad stad	15
Norra Sorgenfri under 00-talet	16
Arbetet med det blandade boendet	18
Planeringen av boendet och de offentliga miljöerna	20

Diskussion

Reflektion	23
Avslutande diskussion	24

Referenser

Elektroniska källor	26
Tryckta källor	26

Inledning

Bakgrund

Denna uppsats tar avstamp i dagens diskussion kring begreppet *blandstaden*. Detta begrepp är ofta positivt laddat och är något som många stadsplanerare eftersträvar. Idag är många överens om att en planering baserad på funktionsseparering med avstånd mellan boende och arbetsplats, skapar ensidiga miljöer och en uppsplittring i vardagslivet. Därför ses den funktionsblandade bebyggelsen som ett mål, med våra gamla städer som förebilder (Bellander 2005 s. 6). I strävan efter en hållbar stadsutveckling ses ofta den blandade staden som en viktig pusselbit. Den blandade staden kan definieras som en stad med en funktionsblandning, där en närhet till arbete, rekreation, handel och mötesplatser är bärande. Här kan man inte bara arbeta eller bo, utan även uppleva ett rörligt folkliv och händelser i stadsrummet (Bellander 2005 s. 5).

Då blandstaden är ett komplext begrepp som omfattar många aspekter, har jag valt att fokusera på de delar som påverkar den sociala mångfalden. Dessa aspekter är en stor del av diskussionen om den blandade staden men sällan beskrivs det hur man ska förverkliga detta i praktiken. Därför vill jag se hur man har arbetat med och hur man lyfter fram frågor kring social mångfald utifrån ett specifikt stadsbyggnadsprojekt.

I dagens stadsplaneringideal, som blandstaden är en del av, strävar man ofta efter att skapa stadsdelar med en stor bredd och mångfald. Men hur arbetar man med att göra denna tillgänglig och attraktiv för så många som möjligt? För att en stad ska vara blandad kanske det inte räcker med en blandning av funktioner, utan även en blandning av olika typer av människor. I planeringen och utformningen av boendemiljöer påverkar landskapsarkitekten hur människor använder sig av och trivs i sin närmiljö, men denne kanske också påverkar vilka som kommer att använda sig av platsen. Med detta som bakgrund vill jag undersöka hur man som landskapsarkitekt och planerare kan arbeta med att bidra till den sociala mångfald som är en del av den blandade staden.

De frågeställningar denna uppsats har för avsikt att besvara är:

- Hur beskrivs den blandade staden som planideal och vad ligger bakom detta?
- Vilken betydelse har det blandade boendet i den blandade staden?
- Hur kan den fysiska planeringen främja social mångfald i det offentliga rummet?
- Hur har man arbetat i den fysiska planeringen med att locka olika sociala grupper att bo och verka i Norra Sorgenfri i Malmö?

Mål och syfte

Målet med denna uppsats är att försöka undersöka vilka ideal som förekommer inom stadsplanering för att skapa en social mångfald i ett område med fokus på boende. Genom att studera hur man har arbetat med att skapa social blandning i Norra Sorgenfri, vill jag skaffa mig en uppfattning om vilka metoder man som stadsplanerare kan använda sig av. Syftet med detta är att få en tydligare bild av hur man i dagens stadsplanering gör för att försöka nå de sociala målen man har i den blandade staden, med fokus på offentliga miljöer och boendemiljöer. Att på så sätt studera hur man i planeringen av nya boendemiljöer kan försöka främja en social mångfald, kan skapa en större förståelse för hur man som landskapsarkitekt kan arbeta med dessa frågor.

Material och metod

Denna uppsats har grundats i en dokumentstudie. Det material som studerats har huvudsakligen bestått av planeringsdokument från Malmö stad och offentliga dokument från bland annat Boverket. Jag har valt dessa dokument på grund av att jag vill studera ämnet utifrån de dokument som används i arbetet med stadsplanering.

Materialet har analyserats utifrån ett hermeneutiskt förhållningssätt på grund av att begreppet blandstaden i sig är ett komplext ämne och på så sätt svårt att tolka utifrån ett positivistiskt förhållningssätt. Hermeneutiken beskrivs i Runa Patels och Bo Davidssons bok *Forskningsmetodikens grunder* (2011 s.28-29) som ett vetenskapligt förhållningssätt där man bearbetar materialet tolkande och kvalitativt. Hermeneutiken karaktäriseras också av att man förhåller sig till materialets helhet och pendlar mellan att studera helheten och delarna (Davidsson & Patel 2011 s. 29).

I de inledande kapitlen som handlar om blandstaden och det blandade boendet har jag valt att använda mig av vetenskaplig litteratur som exempelvis avhandlingar samt offentliga dokument. Detta har jag gjort på grund av att huvudmålet i denna del har varit att skaffa mig en förståelse för den blandade staden som planeringsideal i en större kontext. Här har jag valt att först övergripande studera materialet för att sedan djupare gå in på de delar som handlar om den blandade stadens sociala aspekter, med fokus på boende.

Avgränsningar

Då social mångfald kan främjas på många sätt i den blandade staden, har jag begränsat mig till hur man kan påverka genom planering av olika bostadstyper och utformningen av offentliga platser.

I den del av huvudtexten som behandlar Norra Sorgenfri har jag valt att enbart studera de kommunala planeringsdokument från perioden 2000-2011 som ligger till grund för utvecklingen i området och fokuserat på de delar som handlar om social mångfald, offentliga miljöer och boende. Jag har studerat dessa dokument för att jag har velat följa processen bakom nybyggnationen av ett blandat område i en kommun.

Jag har valt att begränsa mig till svenska källor då ämnet är brett och kan tolkas olika, i jämförelse med en svensk kontext, i olika delar av världen.

Blandstaden

Begreppet blandstaden återkommer ständigt i diskussionen om framtidens hållbara städer. Detta begrepp karaktäriseras ofta av en struktur där blandning av funktioner, verksamheter och boende återfinns på antingen en eller flera nivåer.

Den blandade staden kan idag beskrivas som den nya stadsbyggnadsvisionen (Bellander 2005 s 6).

Blandstaden som planideal

Funktionalismens fokus på att rationalisera och sanera städerna ledde till att många gamla städer utarmades och distanserades. Planeringen gjordes med stor fokus på bilens framkomlighet, med barriärskapande skyddsområden som följd (Stadsmiljörådet 2003 s. 22). På grund av den funktionsseparering funktionalismen förespråkade, fokuseras idag stadsplaneringsdiskursen kring begrepp som funktionsblandning eller blandstaden. Moa Tunström beskriver i sin avhandling att man i begreppet blandstaden vänder på den tidigare bilden av trygghet, som då representerades av skyddsavstånd och funktionsseparering men som idag definieras genom mångfald och utjämnandet av olikheter och skillnader.

I dagens stadsplaneringsdiskussion används ofta olika binärpar för att beskriva skillnader, som till exempel stadskärna/förort och tät/gles (Tunström 2009 s. 114). Tunström menar att dessa begrepp ofta återfinns och att de värderas där vissa begrepp så som tät, stad, centrum, park och stadskärna karaktäriseras som positiva medan begrepp som gles, förort, grönområde och periferi ses som negativa. Denna beteckning av platsers karaktär menar Tunström är viktig då det avgör om platserna ses som bra eller dåliga (2009 s. 85).

I Stadsmiljörådets tidskrift *Tyckomstaden* beskrivs hur nya stadsplaneringsvisioner växer fram. De argumenterar för blandstaden som en stad med större utrymme för jämlikhet, mindre segregation, tryggare miljöer, bättre ekonomiskt underlag, mer ekologiskt hållbar och som en gynnare av kultursektorn (Stadsmiljörådet 2003 s. 5).

Begreppet den blandade staden ses som ett begrepp som är diffust och svårt att få grepp om (Bellander 2005 s. 5). Detta kan förklaras med att det innefattar så många olika aspekter vilket också leder till att det kan ses som svårt att genomföra enligt många. Stadsmiljörådet (2003 s. 22) har i ett sammandrag av deras *Agenda för staden* lagt fram sex olika punkter kring utvecklingen av staden:

1. *Staden* är arena för demokratin
2. *Stadens* struktur är avgörande för en hållbar samhällsutveckling
3. Mångfald, komplexitet och vitalitet är *stadens* kännemärken
4. Gatan, torget och parken är *stadens* vardagsrum
5. Allemansrätten gäller också i *staden*
6. Succesiv förändring ger *staden* kontinuitet och variation

Denna agenda ser Stadsmiljörådet som sitt bidrag till debatten om den hållbara staden (2003 s. 22). I dessa punkter sammanfattar de hur de ser på stadens utveckling och process och slagordet är här onekligen *staden*. Mycket av det som tas upp i denna sammanfattning av agendan karaktäriserar även blandstadens ideal. De offentliga rummens vikt för integration och mångfald, en blandad bebyggelse som utnyttjar den befintliga strukturen, innerstadens vitala stadsliv som och succesiv förändring i mindre skala är några av de aspekter som Stadsmiljörådet (2003 s. 22) menar att stadsplaneringen bör sträva efter.

Stadsmiljörådet tar även upp hur den politiska vikten bör flyttas till ett mer övergripande fokus och att det kommunala planmonopolet bör ifrågasättas. De menar att det krävs en mer samlad politik för att kunna fånga alla aspekter inom stadsplanering och att det krävs planering på både nationell, regional och lokal nivå. Förståelsen för komplexiteten i stadens utvecklingsprocess beskrivs här som bristfällig och att planering även bör ske över kommunens gränser (Stadsmiljörådet 2003 s.22).

I *Tycktomstaden* tas även en del kritik upp. På sidan 11 intervjuas den tidigare medlemmen i Stadsmiljörådet, Maria Hellström. Hon menar att det fattas en stadskritik inom Stadsmiljörådet och att man inte bör se staden som ett objekt utan en process. Hon påstår även att det kanske inte räcker med att göra de offentliga rummen tillgängliga för att staden ska vara en demokratisk arena, utan att det även ska finnas möjlighet att påverka (Stadsmiljörådet 2003 s. 10-11).

Sociala aspekter på den blandade staden

I diskussionen om den blandade staden kommer det upp många sociala aspekter. Det beskrivs ofta att när många funktioner blandas, blandas även människor.

Ett områdes sociala kapacitet beskrivs som hur ett område kan hantera människors olikheter (Bellander 2005 s. 48). Bellander menar att det idag finns väldigt lite forskning om hur detta sociala samspel fungerar i skilda miljöer. Den blandade staden beskrivs som en plats där social mångfald sker lättare än i andra områden då det finns större möjligheter till interaktion i de offentliga rummen när ett område har blandade funktioner och aktörer (Bellander 2005 s.49). Den stadsmässighet som finns i stadskärnan beskrivs ofta som något som är positivt ur sociala aspekter och genom att skapa platser med många målpunkter, rör sig fler i området vilket bidrar till en tryggare och trivsammare miljö (Boverket 2010b s. 46).

Trygghet är en av de sociala aspekterna inom stadsplaneringen och i *I blandstaden* av Länsstyrelsen i Skåne (2009 s. 24-25) intervjuas tre stycken tjänstemän inom sociala frågor på Länsstyrelsen om blandstaden, tillit och trygghet. I denna intervju beskrivs vikten av att man skapar miljöer i blandstaden där människor med olika kön, klass, etnisk och social bakgrund träffas och interageras. En tjänsteman menar dock att man kanske får ha överseende med en viss segregation, då det är svårt att komma ifrån att människor ofta söker sig till likasinnade.

I intervjun beskriver man att begreppet blandstad kräver en viss försiktighet då det kan väcka frågor som: ”Hur blandad måste en stad vara för att vara blandad? Är allt önskvärt att blanda? Vilken skala är lämplig att planera för när det gäller ’blandad stad’? Ska den stora staden delas in i mindre blandade enheter?”. (Länsstyrelsen i Skåne län 2009 s. 24)

Dessa frågeställningar som Länsstyrelsen tar upp kan vara viktiga att ha i åtanke, då varje stad eller plats har sitt sammanhang. Denna typ av direkta frågor sätter diskussionen om blandstaden i ett mer praktiskt perspektiv, med den problematiken det innebär.

I intervjun framkommer det att den integration en blandad struktur innebär kan tillfälligt leda till konflikter, då den bidrar till att människor med olika bakgrund rör sig i samma lokala sammanhang. Här menar man dock att detta kan leda till ett positivt resultat med minskad segregation. Begreppen integration och segregation tas ofta upp i diskussionen kring de sociala aspekterna i blandstaden.

Den blandade stadens offentliga miljöer

De offentliga miljöerna beskrivs ofta i blandstadsidealet som sprudlande och vitala. Dessa offentliga rum utgörs främst av gator, torg och parker. Här ska människor kunna träffas och interagera med varandra och dessa platser beskrivs som befolkade alla tider på dygnet. Dessa offentliga rum lyfts fram som arenor för demokrati och aktivitet för medborgare och besökare i staden (Bellander 2005 s. 13).

Hur vi använder våra offentliga rum har under de senaste årtiondena börjat förändras. Tidigare var många av de sysslor som utfördes i staden nödvändiga och gick inte att göra någon annanstans, detta gjorde så att många rörde sig i de offentliga miljöerna (Region Skåne 2010 s. 20). Idag ser situationen annorlunda ut med ny informationsteknik och kommunikation. På grund av detta behöver inte människor ta sig till staden för att utföra ärenden på samma sätt som tidigare. Nu rör sig människor i de offentliga rummen främst för att de vill det vilket leder till att högre krav ställs på miljöerna.

Eftersom de aktiviteter som försiggår i stadens rum primärt är frivilliga (vi spenderar tid i det offentliga rummet för att vi vill, inte för att vi måste) så skapas det bara ett stadsliv om det är trevligt att vara i staden. (Region Skåne 2010 s. 20)

De ”ytliga” kontakter som offentliga rum tillgodoser ses ofta som viktiga för att människor ska få ett större socialt sammanhang än det som deras intima kontakter, så som familj och vänner, bidrar till. Denna typ av kontakter gör så att människor får träffa de som inte tillhör deras innersta krets och får på så sätt ta del av information och kunskaper som de annars inte tagit del av (Göteborgs stad [online], 2012-05-22).

För att skapa offentliga rum med ett rikt folkliv och möjligheter för många möten finns det vissa faktorer som ofta tas upp.

Den mänskliga skalan – hur vi upplever de offentliga rummen är ofta mycket beroende på vilken skala de har. Platser med för stora dimensioner kan uppfattas som ogästvänliga och obehagliga. Den mänskliga skalan tas upp som ett framgångskoncept i planeringen av offentliga rum och att platser på så sätt upplevs som mer inbjudande (Region Skåne 2010 s. 18).

Öppna och inbjudande fasader – bebyggelse i form av hus och väggar utgör det offentliga rummets ramar, därför är utformningen och planeringen av den intilliggande bebyggelsen av stor vikt för platsen. Entréer och fönster som vetter ut mot gatan och bottenvåningar med verksamheter lyfts ofta fram som bidragare till livfulla gator och torg (Göteborgs stad [online], 2012-05-22).

Gestaltning – de offentliga miljöernas utformning och estetisk beskrivs som viktiga aspekter som påverkar hur människor uppfattar platsen. Denna gestaltning kan inte generaliseras då den bör skapas efter det offentliga rummets förutsättningar och efter människorna som ska vistas i det. Det offentliga rummet måste svara till de förväntningar människor har på det och det sociala liv de vill ha där (Bellander 2005 s. 13-14).

Utformningen av de fysiska miljöerna gynnas också av en detaljrikedom och en hög kvalitet i utformningen. Orsaken till detta är att människor som rör sig till fots behöver variation i sin upplevelse av den offentliga miljön och känner sig mer välkomna i miljöer där det har lagts mycket kraft på detaljer och utformning (Region Skåne 2010 s. 18).

Tillgänglighet och närhet – en av huvudkaraktärerna för blandstaden är närheten mellan olika funktioner och att man bekvämt ska kunna röra sig mellan dem. Detta gör att de offentliga miljöerna i blandstaden till stor del behöver vara anpassade för fotgängare och cyklister. Om fler går och cyklar i staden leder det också till ett mer aktivt stadsliv och en tryggare miljö (Region Skåne 2010 s. 20). För att kunna göra detta krävs det att bilen till viss del underordnas så att gatorna inte blir barriärer eller ses som otrygga för fotgängare och cyklister (Göteborgs stad [online], 2012-05-22).

Det blandade boendet

Det blandade boendet är ett av många begrepp som definierar heterogena boendemiljöer. I den internationella forskningen finns begrepp som *social mix*, *residential mix* och *social balance*. I den svenska forskningen har det däremot inte funnits ett begrepp som direkt beskrivit skapandet av blandade boendemiljöer. Istället har man framför allt fokuserat på de sociala aspekterna med begrepp som *allsidig hushållsammansättning* eller *blandad befolkning* (Bergsten 2010 s.21-23). Det blandade boendets främsta uppgift beskrivs ofta som att minska segregationen och klyftorna i staden.

Historia och bakgrund

Planeringen av blandade områden kan kopplas tillbaka till de negativa konsekvenserna av urbaniseringen som blev tydliga under 1800-talet. De olika samhällsklasserna var ofta åtskiljda i staden och deras förutsättningar var olika. De som tillhörde arbetarklassen levde ofta under dåliga förhållanden och man ansåg att om man byggde områden där både arbetarklassen och de borgerliga kunde bo så skulle det finnas en förebild för de fattiga att sträva efter (Holmqvist 2009 s.26-27). Ett exempel på detta var Bournville Village i Birmingham som uppfördes av fabriksägaren John Cadbury. Denna stadsdel skapades i utkanten av staden som bostadsområde främst till dem som arbetade på Cadburys fabrik, men även till de som tillhörde en högre klass. Målet var att skapa ett socialt blandat område där de som arbetade på fabriken skulle ha bättre boendeförhållanden än inne i staden och att området skulle ha samma kvalitet på bostäderna som i förorterna där de mer bemedlade bodde. Samma tankar som drev Cadbury att uppföra Bournville fanns på flera andra håll under denna tid, men tillskillnad från Bournville var det få som aktualiserades (Holmqvist 2009 s. 26-27, Nyström 2007 s.4, Bergsten 2010 s. 31).

Bakom idéerna som skapade det blandade boendet finns även planeringen av trädgårdsstäderna som växte fram under slutet på 1800-talet. I planeringen av dessa trädgårdsstäder diskuterades det ofta de sociala konsekvenserna av planering och man förspråkade att försöka återskapa de positiva sociala egenskaperna som fanns på landsbygden som man ansåg att de moderna städerna inte kunde erbjuda. Utanför städerna planerades på så sätt en fusion mellan landsbygd och stad, där stadens positiva egenskaper i form av jobb och service kombinerades med landsbygdens natur och sociala gemenskap (Holmqvist 2010 s. 31-32). Trots att många av idéerna bakom trädgårdsstaden byggde på social gemenskap var det få av projekten som verkligen blev blandade ur ett socialt perspektiv. De flesta av dem som debatterade inom trädgårdsstadsrörelsen förespråkade istället distinkta gränser mellan de olika samhällsskikten och de som var för en mer social blandning på mindre skala var få (Nyström 2007 s. 5). Under denna tidiga fas i diskussionen om ett blandat boende låg fokus främst på blandningen mellan socioekonomiska grupper och

kön. Den etniska blandningen i bostadsområdena diskuterades sällan (Holmqvist 2009 s.257). Även i Sverige fanns tankarna om att skapa områden i samma anda som trädgårdsstäderna och här fanns även ambitioner att bygga bostadsområden med en social blandning (Bergsten 2010 s. 97).

Under första hälften av 1900-talet diskuterades det flitigt om de sociala aspekterna av stadsplaneringen. Man började nu försöka eftersträva att bygga områden där de sociala banden stärktes mellan de boende men vissa menade att för att det skulle vara möjligt krävdes det att de boende i områden kom från samma socioekonomiska klass (Bergsten 2010 s. 101). En viss ambivalens i diskussionen kring huruvida bostadsområden skulle vara heterogena eller homogena uppstod under 40- och 50-talet. I sin avhandling hänvisar Zara Bergsten (2010 s.101) till Sven Markelius, stadsplanedirektör i Stockholm 1945, som hade delade åsikter om en social blandning i staden. Dels menade Markelius att ett för socioekonomiskt blandat område skulle motverka goda relationer mellan de boende, samtidigt som han ansåg att varje stadsdel skulle innehålla alla samhällsklasser för att motverka segregation.

Under 1970-talet började debatten om blandade bostadsområden komma upp på den nationella agendan. Detta kan förklaras med att mycket kritik riktades mot den bostadspolitik som man hade fört under 60- och 70-talet, med fokus på miljonprogrammen (Holmqvist 2009 s.115). Under en första delen av 70-talet hade stora resurser lagts på nationell nivå för att bygga bort bostadsbristen och resultatet blev storskaliga områden där man i planeringen ofta tänkt på kvantitet framför kvalitet. Kritiker menade att de sociala aspekterna och de offentliga miljöerna hade bortprioriterats i planeringen för att nå målet med att bygga bort bostadsbristen (Bergsten 2010 s.104).

Dessa områden menade man ledde till segregation som det behövdes råda bot på. Mot denna bakgrund började nationella utredningar motivera planeringen av ett blandat boende för att motverka segregation. I en av dessa utredningar beskrivs närmiljön som viktig och att utformningen av denna bör göras på ett sådant sätt som främjar sociala kontakter och utjämnar skillnader mellan människor. I de offentliga utredningarna beskrivs även att ett medel för att skapa blandning kunde vara att hjälpa de resurssvaga med bidrag och sänkta priser för att få bättre förutsättningar på bostadsmarknaden. Då skillnaderna mellan olika samhällsklasser inte enbart grundades i var de bodde menades det även att det krävdes en strävan efter att jämna ut skillnaderna mellan olika områden och individer (Holmqvist 2009 s. 113-114). På detta sätt blev det under 70-talet ett nationellt bostadspolitiskt mål att gynna en ”allsidig hushållsammansättning” (Bergsten 2010 s.117).

Idag är inte situationen den samma som under 70-talet. Bostadspolitiken och planeringen har inte samma tilltro som den hade tidigare och vid millennieskiftet var inte planeringen av ett blandat boende lika aktuell som tidigare (Holmqvist 2009 s. 130). Trots detta menar Holmqvist att målet om ett blandat boende har bestått fram till 2000-talet. Uppfattningen och målet med denna blandning har dock skiftat mellan olika politiska partier och aktörer. Vissa menar att huvudmålet är att stärka de områden som är resurssvaga medan andra menar att det är att jämna ut de demografiska och socioekonomiska skillnaderna i staden (Holmqvist 2009 s. 258-259).

Planeringsverktyg för ett blandat boende

I mycket av forskningen kring det blandade boendet finns det få studerade metoder för hur den sociala blandningen ska aktualiseras och idag efterfrågas fler verktyg för att kunna planera för blandat boende (Holmqvist 2009 s.163).

I sin avhandling intervjuar Emma Holmqvist ett antal kommuner om deras inställning till att planera för blandat boende. I studien framkommer det att de flesta av dessa kommuner har blandat boende som ett aktivt mål i sin stadsplanering. De kommunala planeringsenheterna uttryckte också att de upplevde att det fanns ett starkt samband med en blandad bebyggelsestruktur och den sociala blandningen. På så sätt beskrev de att ett av de viktigaste verktygen var att bygga blandat. Med denna blandning avser man en blandning av upplåtelseformer, hustyper och bostadsstorlekar (Holmqvist 2009 s. 157, 163).

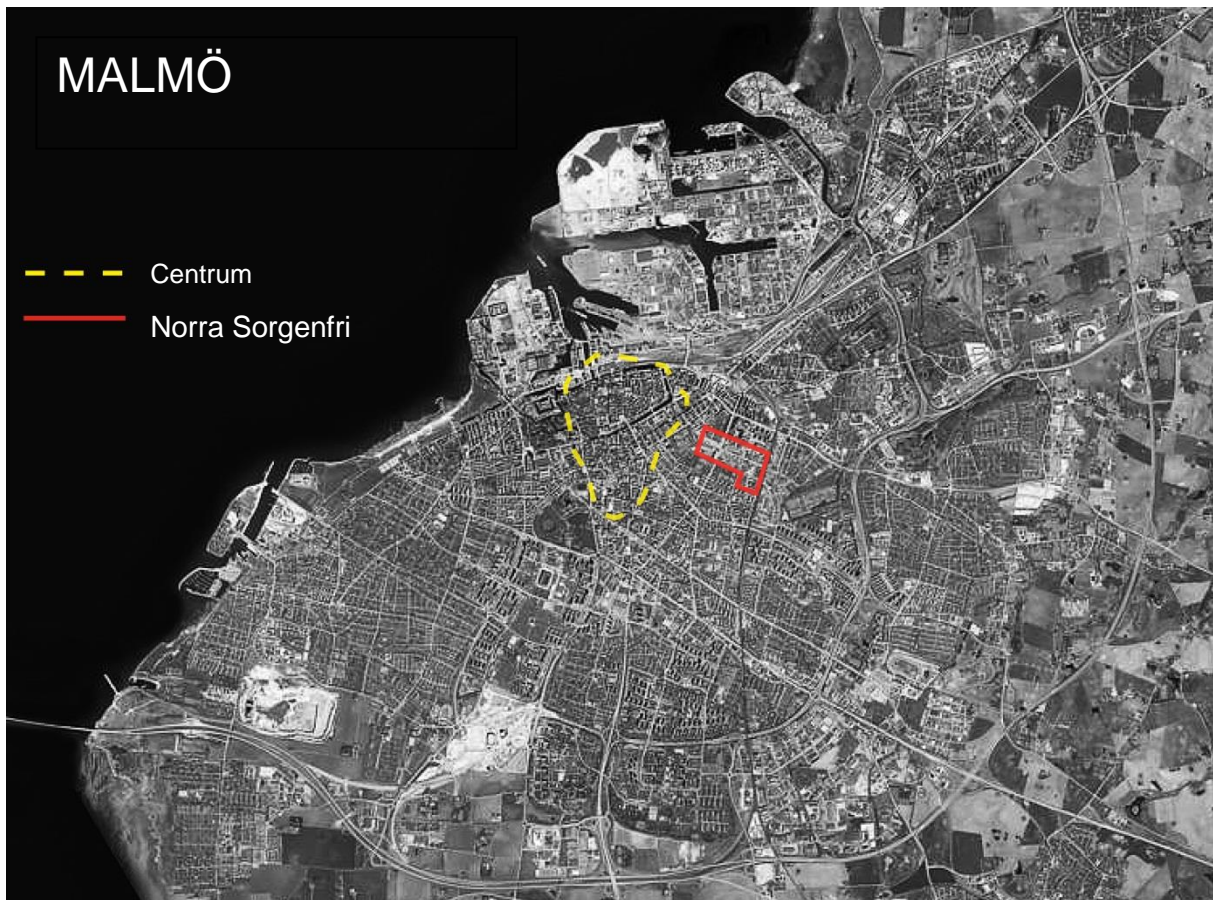
Andra verktyg som Holmqvist tar upp är centrala bostadsförmedlingar och uthyrningspolicys. Arbetet med bostadsförmedlingar som verktyg för att skapa ett blandat boende kan kopplas tillbaka till 70-talet men i Holmqvists studie bland kommunerna visade det sig att enbart en del av kommunerna ansåg att det var ett bra verktyg för att främja ett blandat boende. Av de som var positiva till bostadsförmedlingarna som verktyg tillhörde de flesta de större kommunernas planeringsenheter. Uthyrningspolicys kan styra vilka hushåll som får vilken bostad inom en viss kommun eller allmännyttigt bolag.

Av de intervjuade i Holmqvists studie var det många som angav att de inte använde sig av policys då de kunde uppfattas som diskriminerande. De som använde sig av dem påstod emellertid att det hjälpte dem skapa en bättre och tryggare sammansättning i ett område. Andra verktyg som kommunerna och de allmännyttiga bostadsbolagen beskrev som användbara var att marknadsföra något attraktivt i områdets närhet och att göra området attraktivt för en större grupp individer (Holmqvist 2009 s. 164-166).

Norra Sorgenfri

Inledning

Jag har valt att studera Norra Sorgenfri på grund av att Malmö stad här har stora ambitioner att försöka skapa en ny del av innerstaden med fokus på blandad kvartersstad. Norra Sorgenfri är ett industriområde centralt beläget i Malmö som uppfördes under början på 1900-talet. Då var Norra Sorgenfri ett perifert beläget område som hyste flera större företag. Under 1970-talet lades mycket av produktionen ner vilket ledde till att många byggnader revs. Här finns idag många tomter som står tomma och områdets perifera läge har blivit centralt då Malmö expanderat (Malmö stadsbyggnadskontor 2008).

Figur 2: Översikt över Norra Sorgenfris läge i Malmö och dess relation till centrum (Illustration: Hanna Ekenberg).

Malmöns ambitioner med att bli en blandad stad

Malmö är en stad som har höga ambitioner med att profilera sig som förebild när det kommer till en hållbar stadsplanering. Malmö, som tidigare var en stark industristad, har nu bytt skepnad till en kunskapsstad. I översiktsplanen från 1990 började man diskutera möjligheterna kring att utveckla centralt belägna hamn- och industriområden istället för att exploatera ny mark. Men man fortsatte att ha en relativt hög planberedskap för nyexploatering (Malmö stadsbyggnadskontor 2001 s. 15).

I översiktsplanen från 2000 beskrivs de övergripande målen för Malmöns fortsatta utveckling

som fler arbetstillfällen, social balans, attraktiv stadsmiljö, robust och hållbar struktur och Malmö som ett regionalt centrum (Malmö stadsbyggnadskontor 2001 s. 39). Något som beskrivs som positivt i dokumentet är att Malmö är en kompakt stad och detta är något man vill bibehålla och utveckla. Målet är att förtäta redan befintliga stadsstrukturer och att Yttre ringvägen ska fungera som en yttre gräns för exploatering. En annan utbyggnadsstrategi är att blanda olika funktioner och bostadsformer för att skapa ett bättre stadsliv (Malmö stadsbyggnadskontor 2001 s. 44). Många av grundtankarna kring blandstaden lyfts fram i översiktsplanen från 2000. I ett avsnitt beskrivs funktionsinterring som en viktig aspekt för att skapa ett levande stadsrum och man förklarar att det är viktigt att få en blandning av bostäder, verksamheter och service. Här beskrivs det dock som problematiskt med de verksamheter som är av det mer störande slaget och att dessa behöver speciella verksamhetsområden.

De sociala aspekterna av denna funktionsintegrering lyfts även fram: ”En integrerad stad innebär också en blandning av olika befolkningsgrupper och därmed en social och kulturell mångfald.” (Malmö stadsbyggnadskontor 2001 s. 51)

Något som man ser som ett stort problem i översiktsplanen är att Malmö är en segregerad stad. Även här motiveras denna segregation delvis med de storskaliga områden som byggdes under miljonprogramsepoken och större sociala klyftor mellan olika områden. Denna segregation beskrivs som en ”ödesfråga” i dokumentet. Man menar att det krävs en vidareutveckling av redan befintliga områden så att de får en mer varierad befolkning och ett bättre stadsliv (Malmö stadsbyggnadskontor 2001 s. 21).

I den nya översiktsplanen för Malmö är många av ambitionerna som finns i översiktsplanen från 2000 fortfarande aktuella. Några begrepp som är ständigt återkommande i den nya utbyggnadsstrategin är tät, nära, grön och blandad stad. Även här ligger mycket fokus på att förtäta staden inifrån, men nu har blandningen av olika funktioner fått ännu större vikt än i den tidigare översiktsplanen.

Den täta staden kan också bli en mer funktionsblandad stad. Det kan åstadkommas genom att komplettera med funktioner som saknas, exempelvis arbetsplatser i bostadsområden. Den täta staden ska byggas med flexibilitet, multifunktion och ytteffektivitet som ledstjärnor. (Malmö stad 2011 s.20)

I denna översiktsplan lyfts den funktionsblandade staden fram som ett mål i sig, medan funktionsblandning i förlagan snarare beskrevs som ett medel för ett bättre stadsliv. Detta indikerar att en blandad stad idag är ett tydligare mål för Malmö än vad det tidigare varit.

Norra Sorgenfri under 00-talet

Under 00-talet genomgick Malmö många stora förändringar i stadstrukturen. Projekt som Västra Hamnen, Citytunneln, Universitetsholmen och Hyllie visar på Malmös stora ambitioner för framtiden. Under denna period var även Norra Sorgenfri ett av de utvecklingsområden som hade identifierats, med stor potential till en ny blandad stadsstruktur. I översiktsplanen från 2000 identifierade man ett antal områden som man såg som högprioriterade utvecklingsområden i Malmö: Västra hamnen, Universitetsholmen, Mellersta och Norra hamnen, Hyllievång, Svågertorp, Ön och Kalkbrottet samt Husie, Oxie, Tygelsjö och Bunkeflostrand (Malmö stadsbyggnadskontor 2001 s.48). Framför allt Hyllie ges ett stort utrymme i översiktsplanen och man beskriver också detta som ett område som är särskilt viktigt att prioritera med tanke på den blivande Citytunneln och dess station i Hyllie. I avsnittet som går igenom Malmös olika stadsdelar och deras förutsättningar och framtida utveckling, räknas Norra Sorgenfri till stadsdelen Centrum (Malmö stadsbyggnadskontor 2001 s. 272). Här beskrivs Norra Sorgenfri som ett industriområde som kan vara aktuellt för

framtida utveckling av innerstaden.

Även andra områden i stadsdel Centrum är i stort behov av förnyelse och rymmer möjligheter att omvandlas till attraktiva stadsdelar. Delar av Sorgenfri verksamhetsområde kan ges en blandning av arbetsplatser och bostäder i kvartersbebyggelse kring täta gaturum, torg och en stadsdelspark. (Malmö stadsbyggnadskontor 2001 s. 272)

Trots att relativt lite plats i översiktsplanen ges åt visionerna med Norra Sorgenfri visar man att man har tydliga mål med området. Redan här beskriver Malmö stad visionen om ett funktionsblandat område med en stadsmässig karaktär.

I kapitlet som beskriver byggandet av nya bostäder i översiktsplanen från 2000 betecknas Norra Sorgenfri som ett ”omvandlingsområde där visst inslag av bostäder kan bli aktuellt” (Malmö stadsbyggnadskontor 2001 s. 118). Malmö stadsbyggnadskontor ser även området som ett projekt ”där en mer omfattande initial satsning erfordras” och uppskattar att området är kapabelt till 700 lägenheter. I en tabell över utbyggnadsscenarioet 2001-2020 rankas Sorgenfri som nummer 4 i utbyggnadsordningen (Malmö stadsbyggnadskontor 2001 s. 118-125).

I översiktsplanen från 2000 beskrivs ambitionerna med Norra Sorgenfri endast ytligt och en orsak till detta kan vara att många andra projekt ses som mer angelägna. I aktualiserings- och kompletteringsprogrammet till översiktsplanen från 2005 kan man ana att planeringen av området Sorgenfri har fått en högre prioritering. Vid sidan av Västra hamnen, Universitetsholmen och Hyllie står nu Nyhamnen och Sorgenfri industriområde som planområden för ny stadsmässig bebyggelse (Malmö stad 2006 s. 3). I detta dokument beskrivs vikten av att utveckla och utöka innerstaden och Sorgenfri ses om ett av de områden som ska komplettera den gamla innerstaden. Här beskrivs innerstaden som ett attraktivt område där integrationen stärks genom att människor möts i en funktions- och verksamhetsblandad miljö (Malmö stad 2006 s. 28).

Visionerna med området öster om den gamla stadskärnan beskrivs också:

Området öster om innerstaden har goda förutsättningar att bli en attraktiv del av innerstaden och en mötesplats mellan östra och västra Malmö. För att utveckla stadsdelen uppmuntras lokalt medborgar- och företagarengagemang. I området skapas allmänna och lokala mötesplatser, definierade stråk, nya gröna miljöer och samband, bättre kommunikationer, förnyad bebyggelse samt ett varierat bostadsutbud. Nobelvägen blir en levande stadsgata. Norra Sorgenfri kan utvecklas till en attraktiv stadsdel med blandad bebyggelse. (Malmö stad 2006 s. 29)

Dessa visioner understryker ytterligare den potential området anses ha och de mål man hade med området i översiktsplanen från 2000 definieras. Man ser inte bara Nobelvägen som ett framtida bärande stråk utan även Industrigatan beskrivs som en gata med potential att knyta samman Malmös östra och västra delar med innerstaden (Malmö stad 2006 s. 31).

I utbyggnadsstrategin i aktualiseringen av översiktsplanen beskrivs nu Norra Sorgenfri som kapabel till 1500 lägenhet och 1500 arbetsplatser, en stark ökning gentemot de 700 lägenheter man uppskattade från början. Man beskriver även att omvandlingen av det intilliggande kvarteret Rönnen har påbörjats med omvandling till bland annat studentbostäder (Malmö stad 2006 s. 55).

Under 2004 fick stadsbyggnadskontoret i uppdrag av stadsbyggnadsnämnden att undersöka vilka möjligheter Norra Sorgenfri hade för utvecklandet av en blandad stadsstruktur. Detta resulterade i ett visionsprogram för området som skulle ligga till grund för planprogrammet (Malmö stadsbyggnadskontor 2006 s. 4). Visionerna som presenteras här bygger på att det i Norra Sorgenfri ska skapas en ny del av innerstaden i modern tappning där en blandning av verksamheter, funktioner, människor, aktörer m.fl. gör området unikt i Malmö. Här vill man

bevara områdets gamla historia som industriområde och samtidigt utveckla området till en mer mänsklig skala. Offentliga bostadsplanering lyfts fram som en stark metod för att skapa ett varierat och rikt stadsliv och lokalerna dessa genererar menar man även ska locka småföretagare att etablera sig i området. Området planeras även att omvandlas etappvis då olika delar av området har olika förutsättningar i form av ägandeförhållanden och aktiva verksamheter. Denna successiva utveckling menar man även ska bidra till en blandning av arkitektur, boendeformer och verksamheter (Malmö stadsbyggnadskontor 2006).

Arbetet med det blandade boendet

Malmö stad har höga ambitioner med att skapa en funktionsblandad innerstad i Norra Sorgenfri. Jag har valt att studera deras ambitioner med att skapa ett blandat boende och hur de ska gå tillväga för att få många olika människor att vilja och kunna bosätta sig i området i framtiden.

Visionsdokumentet för Norra Sorgenfri från 2006 inleds med ett inspirationsavsnitt där tre stycken föreläsningar sammanfattas. Dessa tre föreläsare talar alla om olika sociala aspekter i staden. En av föreläsarna beskriver vikten av att innerstaden inte är segregerad samtidigt som han menar att boendesegregation inte är lika allvarligt. De två andra föreläsarna lyfter fram Malmö som en stad som har stor potential att bli en plats där kreativa människor kan trivas och som har ett mångkulturellt stadsliv (Malmö stadsbyggnadskontor 2006 s. 3).

I visionsdokumentet beskrivs det framtida Norra Sorgenfri som en plats där människan och hennes skala står i centrum. Stadsbyggnadskontoret sammanfattar utvecklingen i området:

För att utveckla stadsdelen uppmuntras lokalt medborgar- och företagarengagemang. I området skapas allmänna och lokala mötesplatser, definierade stråk, nya gröna miljöer och samband, bättre kommunikationer, förnyad bebyggelse samt ett *varierat bostadsutbud* [min kursivering]. Norra Sorgenfri utvecklas till en attraktiv stadsdel med blandad bebyggelse och funktion. (Malmö stadsbyggnadskontor 2006 s. 8)

I detta dokument går inte stadsbyggnadskontoret in närmare på hur de ska arbeta med detta varierade bostadsutbud. Den beskriver istället innerstaden generellt som en plats där många människor ska känna sig hemma och vikten av innerstaden som ett demokratiskt rum. De menar även att innerstaden karakteriseras av en plats med ett blandat utbud av funktioner, verksamheter och boendemöjligheter. Vikten av att skapa attraktioner som lockar många typer av människor lyfts också fram (Malmö stadsbyggnadskontor 2006 s. 5-8).

Innerstadens centrala roll som mötesplats beskrivs även:

Genom att olika grupper av människor ser varandra och möts i innerstaden underlättas positiv integration och en gemensam identitet som malmöbo etableras. För att fungera som en god mötesplats för stadens invånare bör innerstaden innehålla en mängd varierade och attraktiva funktioner. (Malmö stadsbyggnadskontor 2006 s. 9)

Under 2008 vidareutvecklades visionsdokumentet till ett plan- och strategidokument för Norra Sorgenfri. Här börjar man nu gå in mer på vilken typ av boendeformer man tänker sig i området. Den befintliga bebyggelsen i området ses som ett alternativ att utveckla bostäder i och boendeformer som nämns är ”bokaler” och ”inredda loft”. Man lyfter även fram dialog och spontana initiativ är viktiga att ta tillvara på för att skapa en karaktär i området (Malmö stadsbyggnadskontor 2008a s. 17). Antalet bostäder som planeras i området uppnår här 2500 nya bostäder vilket visar att man ytterligare har utvärderat områdets förutsättningar som bostadsområde (Malmö stadsbyggnadskontor

2008a s. 13).

Omvandlingen från ett renodlat industriområde till en blandad stadsdel ska ge stor mångfald: Bostäder, verksamhetslokaler, butiker, caféer, kultur- och fritidsanläggningar. Blandningen sker på områdes-, kvarters- och fastighetsnivå. *Bostäder av olika sorter och storlekar gör att både unga och gamla, både ensamhushåll och barnfamiljer, bosätter sig i området* [min kursivering]. (Malmö stadsbyggnadskontor 2008a s. 21)

Här visar Malmö stad på sitt mål att försöka skapa ett område med en rik blandning, även inom boendeförutsättningarna. I plan- och strategidokumentet för Norra Sorgenfri presenterar man även planerna med det kvarter som ska bli den första delen att utvecklas: kvarteret Spårvagnen. Detta kvarter är det enda kvarteret där kommunen äger all mark. I Spårvagnen planerar man att bygga 400-500 bostäder med integrerade verksamheter. Detta projekt ska vara ett samarbetsprojekt i ByggaBoDialogen – det goda samtalet som planeras att börja 2009 (Malmö stadsbyggnadskontor 2008a s. 27). ByggaBoDialogen är ett samarbetsprogram mellan kommuner, företag och regeringen för att få en mer hållbar utveckling inom byggsektorn. Detta samarbete har tre fokus: god inomhusmiljö, effektiv energianvändning och effektiv resursanvändning (Boverket 2010a s. 9-10).

I ByggaBoDialogen lyfter man fram att det är viktigt att försöka undvika att lösa ”en sak i taget”. Man menar att planeringen av bostadsområden är en komplex fråga som kräver en dialog mellan olika aktörer och att man försöker lösa problem parallellt.

Det är nödvändigt att utveckla en ny öppnare umgängesform mellan olika intressenter i samhällsbyggnaden för att kunna samordna dagens skiftande intressen och mängder av frågor. Planeringens processer i en kommun bör ta formen av dialoger mellan parter som har något att erbjuda varandra och som är berörda av planärendet. (Boverket 2010a s.105)

Denna typ av metod för att skapa hållbara bostadsområden har tidigare använts i Malmö. Under planeringen av Bo01 var området Flagghusen en del av projektet ByggaBoDialogen. Här samarbetade Malmö stad med 13 olika byggherrar för att göra Flagghusen till ett så hållbart område som möjligt. ”Det goda samtalet” i detta projekt gick ut på att gemensamt komma fram till övergripande mål inom planer, arkitektur, miljöanpassning och kvalitet (Boverket 2010a s. 109-110).

”Det goda samtalet” ska fungera som en ny inställning för att motverka ensidig monolog inom fysisk planering och istället skapa en mer samarbetande process i planeringen av bostäder. Dialogerna menar man kan föras bland annat mellan kommun och byggherrar, inom den kommunala förvaltningen, mellan kommun och länsstyrelse och mellan kommun och medborgare (Boverket 2010a s. 106).

Det är intressant att man nu ska applicera dessa metoder i Norra Sorgenfri. I plan- och strategiprogrammet beskriver Malmö stad att de ska använda sig av detta projekt i kvarteret Språngvagnen. Detta kan förklaras med att det är detta kvarter där kommunen äger marken och har här på så sätt fått störst inflytande. De andra kvarteren i Norra Sorgenfri tas inte upp som aktuella för projektet och hur man ska planera bostäderna i dessa framgår inte.

Planeringen av boendet och de offentliga miljöerna

I juni 2008 lades programplanen för Norra Sorgenfri fram som underlag för fortsatt detaljplanering av området. Visionerna som man presenterade i visionsprogrammet är de samma i detta dokument men man presenterar dem här i ett antal ”nycklar” som ska vara grunden för planeringen av området. Några av dessa ”nycklar” är: offentliga bottenvåningar, små fastigheter, funktionsblandning i fastigheter/kvarter, integrerat gatunät, sammankopplade offentliga rum och en bred planeringsprocess (Malmö stadsbyggnadskontor 2008b s. 6).

I detta dokument går man in närmare på hur planeringen av boendet ska ske i Norra Sorgenfri. Stadsbyggnadskontoret förklarar att: ”Bostäderna blir en blandning av hyres- bostads- och äganderätter och bör ha unik karaktär i Malmö”(Malmö stadsbyggnadskontor 2008b s. 5). För att skapa en variation vill man ha ett bostadsutbud som är varierat med olika storlek och karaktär som lockar olika typer av människor. Malmö stadsbyggnadskontor vill att både unga och gamla, ensamhushåll och barnfamiljer ska vilja bosätta sig i det framtida Norra Sorgenfri (2008b s. 12). I avsnittet ”Framtidens boende” i planprogrammet beskrivs ambitionerna och förutsättningarna för boendet i Norra Sorgenfri.

Bostaden har kommit att bli en del av samma ekonomi som designbranschen, där varor laddas med värden utöver det rena bruksvärdet. Norra Sorgenfri har förutsättningarna som krävs för att skapa en attraktiv och urban atmosfär. De gamla industrimiljöerna gör området intressant för den som letar efter en bostad med ”något extra”. (Malmö stadsbyggnadskontor 2008b s. 18)

Här menar man att en ny typ av efterfrågan skapar förutsättningar att ta fram nya typer av bostadsformer och att man i Norra Sorgenfri bör möta denna efterfrågan. Stadsbyggnadskontoret lyfter fram Norra Sorgenfri som ett område där man bör prova nya lösningar och att det lämpar sig väl för nyskapande projekt inom bostadsbyggande. De typer av boende man föreslår är till exempel loftlägenheter och bokaler och områdets industriella känsla lyfts fram som något man kan arbeta med även i bostäderna. Detta menar man gör boendet i området unikt och på så sätt attraktivt (Malmö stadsbyggnadskontor 2008b s. 18).

De offentliga miljöerna i Norra Sorgenfri beskrivs som platser där hela Malmös befolkning ska känna sig välkomna. Industrigatan och Östra Farmarvägen planeras att bli de bärande stråken i området och utifrån dessa ska flera offentliga stadsrum skapas. Utformningen av dessa offentliga rum menar man ska ske på ett sådant sätt att det finns aktiviteter, verksamhet och platser som passar många målgrupper av olika kön, etnicitet, ålder och bakgrund (Malmö stadsbyggnadskontor 2008b s. 22). Bebyggelsens roll för det offentliga rummet ses också som viktig. Fasader ska utformas inbjudande med till exempel inbyggda sittplatser och entréer ska läggas ut mot gatan (Malmö stadsbyggnadskontor 2008b s. 38).

Figur 2: Plan över områdets struktur (Ur: Malmö stadsbyggnadskontor 2008b s. 25, tillstånd av ansvarig handläggare 16-05-2012).

De befintliga stora kvarteren i Norra Sorgenfri planeras man att dela upp i ett antal mindre enheter. Variation mellan de olika enheterna och kvarteren lyfts fram som en viktig förutsättning för att skapa spännande miljöer i området (Malmö stadsbyggnadskontor 2008b s. 37).

Under 2010 skapades ett gestaltungsprogram för de allmänna stadsrummen i Norra Sorgenfri. Här beskriver man att det både kommer finnas större offentliga rum i Norra Sorgenfri som är till för alla malmöbor och mindre lokala mötesplatser som främst är till de boende i området. Områdets platser ska utformas efter en så kallad "glidande grönskala" där vissa platser är lummiga och gröna medan andra är mer stadsmässiga och hårdgjorda. Dessa platser ska också utformas på ett sådant sätt att de är flexibla för förändringar och olika förväntningar (Malmö stad 2010 s. 16).

Malmö stad har skiftande planer med de olika storkvarteren i Norra Sorgenfri. I varje kvarter planeras olika typer av offentliga platser. Därför följer nu en kort genomgång av några av de offentliga rum som kvarteren ska innehålla följt av ett avsnitt där jag resonerar kring deras funktioner.

Kv Spårvägen

I detta kvarter ligger idag ett bussgarage som man planerar att göra om till en stor mötesplats med blandade verksamheter och aktiviteter. Detta bussgarage har man förhoppningar om att ska bli en katalysator för hela Norra Sorgenfri. I anslutning till denna anläggning vill man anlägga torget Garageplan som ska fungera som plats för temporära arrangemang och att den ska utnyttjas av de verksamheter som finns i bussgaraget. Platsen planeras också att innehålla möjligheter för lek (Malmö stad 2010 s. 20).

I kvarteret planeras även parkerna Koloniparken och Skolparken. Koloniparken ska fungera som en mindre plats i anslutning till det befintliga koloniområdet Zeniths koloniområde och bussgaraget. Denna park ska fungera som ett lugnare alternativ till Garageplan (Malmö stad

2010 s. 23). Skolparken ska ligga bredvid den befintliga Zenithskolan och dess huvudsakliga funktion ska vara som lekplats och målpunkt för skolorna i området (Malmö stad 2010 s. 25). De offentliga platserna i Spårvagnen karakteriseras av att de ska fungera som entréer och målpunkter för Norra Sorgenfri. Därutöver planeras ytterligare två platser vars främsta uppgift är just att fungera som entréer. I detta kvarter verkar även platserna ha stor fokus på att skapa lekmiljöer för barn.

Kv Smedjan

Här planeras tre offentliga rum med olika uppgifter. Två mindre platser, Solsidan och Skuggan, ska fungera som lokala mötesplatser. Solsidan identifieras som en plats med goda solförutsättningar och här planeras möjligheter för uteservering och ”någon icke-kommersiell aktivitet ingå som kan locka till uppehåll”(Malmö stad 2010 s. 28). Platsen Skuggan ska karakteriseras som grön och lugn och ha en mer intim atmosfär (Malmö stad 2010 s. 31). Den tredje platsen som planeras i kvarteret är Studentparken. Denna park ska bjuda in till aktivitet och locka studenter från kvarteret Rönnen som ligger intill Norra Sorgenfri. Förslag på aktiviteter i parken är dansbana och picknick-bord (Malmö stad 2010 s. 30).

Kv Brännaren

Mellan kvarteret Brännaren och Smedjan, längs Industrigatan, planeras man att anlägga Norra Sorgenfris huvudtorg. Detta torg kommer att bli områdets centrala punkt och ska fungera som mötesplats på både lokalt och stadsövergripande plan (Malmö stad 2010 s. 34). I kvarteret planeras också parken Wuthering Heights Park. Denna park beskrivs som en plats med begränsade förutsättningar och planeras därför som en park med plats för installationer och konst. Här vill man även skapa en upplevelse av volym i förhållande till de kringliggande byggnaderna (Malmö stad 2010 s. 36). I anslutning till St: Pauli Kyrkogårdar planeras St: Pauliparken. Denna park ska fungera som en länk mellan kvarteret och kyrkogårdarna och planeras erbjuda lekmöjligheter och uteserveringar (Malmö stad 2010 s. 38-39).

Kv Degeln

I detta kvarter planeras den större parken Le Park Sans Chagrin som ska fungera som stadsdelspark i Norra Sorgenfri. Parkens omfång är ännu inte fastställt men man menar att det är viktigt att man i kvarteret Degeln ska reservera yta för den. Parken ska innehålla funktioner som hundrastplats och lekplats (Malmö stad 2010 s. 42).

Kv Spiralen

I detta kvarter planeras man att anlägga parken Addo som ska fungera som en länk längs det gamla stickspåret till Kontinentalbanan mellan Norra Sorgenfri och Ellstorpsparken. Här planeras funktioner som hortikultur och lekmöjligheter (Malmö stad 2010 s. 46-47).

De offentliga platserna som planeras för Norra Sorgenfri erbjuder således ett brett spektra av olika typer av funktioner. De ambitioner Malmö stad har med Norra Sorgenfri som en blandad stadsdel verkar avspeglade sig i deras planering av områdets offentliga miljöer.

Grönstrukturen och de offentliga miljöerna förklarar man i planprogrammet ska planeras efter åtta stycken rumsliga karaktärer: rofyllt, vilt, artriakt, rymd för tanke och vederkvikelse, allmänningen, lustgården, festen och kulturen (Malmö stadsbyggnadskontor 2008b s.36). Efter en genomgång av gestaltungsunderlaget är det dock svårt att hitta alla dessa karaktärer i de olika offentliga platserna. Vissa av dem verkar även svåra att uppnå i ett område som ska vara en del av en innerstad.

Planeringen av områdets privata bostadsmiljöer utelämnas i gestaltungsunderlaget då de antagligen är en del av det fortsatta detaljplansarbetet. Man förklarar dock att kvarteren ska ha

privata innergårdar som framför allt är avsedda för de boende (Malmö stadsbyggnadskontor 2008b s. 38). Förhållandet mellan det privata och offentliga tas upp i planprogrammet:

Kvarteren ska utformas för att ge förbipasserande visuell kontakt med innergårdarna. Portar ska vara av glas, ha glaspartier eller på annat sätt visuellt genomskinliga för att skapa kontakt mellan kvarterens privata insida och det offentliga livet på gatan. (Malmö stadsbyggnadskontor 2008b s.14)

Utifrån ett boendeperspektiv kan man anta att de offentliga platser som planeras i Norra Sorgenfri kan tillgodose många olika människors behov. I området planeras också ett antal små platser som kan vara en tillgång för de boende: ”Det kommer även finnas plats för det lilla hörnet med bänken, trädet och solen - hörnet som kan bli ens eget tillsammans med sina grannar” (Malmö stad 2010 s. 16).

Diskussion

Reflektion

I denna uppsats har jag studerat begreppet blandstaden som planideal och det blandade boendets roll i denna diskussion.

Den litteratur om blandstaden jag har tagit del av under arbetet med denna uppsats har varit brett och sällan beskrivit faktiska metoder för att realisera det ideal man förespråkade. Detta har delvis varit problematiskt då jag hoppats på att kunna få en större förståelse för hur man faktiskt ska gå tillväga för att förverkliga visionen om den blandade staden.

I kapitlet *Det blandade boendet* har jag försökt besvara vilken betydelse det blandade boendet har i diskussionen kring blandstaden. Den litteratur jag använde mig av här har dock inte speciellt mycket att göra med den fysiska planeringen av staden utan har snarare haft större sociala och politiska perspektiv. Förklaringen till detta kan vara att de främsta källorna jag använde mig av till detta kapitel är skrivet inom området geografiska regionstudier.

I litteraturen som jag använt mig av i delen av uppsatsen som behandlar blandstaden som begrepp och planideal nämndes det ytterst lite om boendet i den blandade staden, därför tycker jag att det har varit svårt att besvara frågan om blandat boende utifrån diskussionen om blandstaden som i sig är abstrakt och visionär. Om jag hade haft mer tid hade jag försökt ta del av en större del material som behandlade begreppet blandstaden och utifrån det försöka hitta faktorer för boendet.

Att hitta information om metoder och verktyg för att skapa ett blandat boende var svårt. Holmqvists avhandling var den som grundligast gick in på hur planerare på olika kommuner gick tillväga för att framkalla en blandning och även här beskriver Holmqvist hur vaga och indirekta många av dessa verktyg var.

Det som jag tycker har saknats i form av material till denna uppsats har främst varit en intervju med exempelvis projektledaren för Norra Sorgenfri. Detta tror jag hade givande för att mer ingående ta del av planerna för boendet och de offentliga miljöerna i Norra Sorgenfri. I de kommunala plandokument jag tagit del av i detta arbete har alla handlat relativt övergripande om området och alla dess utvecklingsaspekter. På så sätt har det varit svårt att få tag i information om boende och boendemiljöer specifikt. En intervju hade kanske lett till mer precis information om ambitionerna med boendet och dess miljöer.

Det hermeneutiska förhållningssätt jag valt att ha när jag studerat materialet tycker jag har fungerat bra som metod. Det hade varit svårt att försöka ha förhållningssätt som är mer systematiskt och kvantitativt i denna typ av undersökning då jag till stor del både försökt få en uppfattning av materialet som helhet men även mer ingående studerat de delar som berört mitt fokus.

Avslutande diskussion

Blandstaden kan idag ses som en av de mest framträdande visionerna inom stadsplaneringsdiskussionen. Detta kan förklaras med att funktionssepareringen inom stadsplanering som var ideal under 60- och 70-talet nu ses som utjänt och de negativa konsekvenserna av denna planering har varit kännbara länge. De flesta stadsbyggnadsideal är en motreaktion på de ideal som tidigare dominerat och blandstaden som stadsbyggnadsvision är inget undantag.

Under mitt arbete med denna uppsats har jag uppfattat att begreppet blandstaden till stor del utgörs av visioner istället för konkreta metoder och verktyg för stadsplanering. Orsaken till detta kan vara att diskussionen kring den blandade staden fortfarande är just en diskussion och få projekt har aktualiserat alla de kvalitéer som man beskriver inom blandstaden. Detta kan bero på att många av dessa kvalitéer härstammar från de gamla europeiska städernas egenskaper och de har utvecklats under en lång period. I förhållande till detta är begreppet blandstaden inget ideal som man strävat efter inom stadsplaneringen under en särskilt lång tid.

I diskussionen om det blandade boendet är det, precis som för blandstaden, svårt att hitta metoder för att skapa en social blandning i boendeområden. Det som främst lyfts fram som verktyg i litteraturen jag studerat, är planeringen av områden där en så blandad typ av bebyggelse som möjligt ska styra vilka som bosätter sig i området. Denna blandning av upplåtelseformer, hustyper och bostadsstorlekar antar man ska bidra till att olika typer av hushåll kan bosätta sig. Något som jag dock reagerat på är hur lite främjandet av den etniska blandningen tas upp i litteraturen. Det hade varit intressant att få mer information om detta då det kan vara relevant för utvecklingen av Norra Sorgenfri.

Det har varit mycket intressant att studera Malmö stads planeringsdokument för Norra Sorgenfri. Detta projekt bygger till stor del på de visioner som blandstaden representerar och mycket kraft har lagts ner på att hitta en process som passar just detta område. Något som både kan vara positivt och negativt för områdets fortsatta utveckling är den stora mängden fastighetsägare i området. Dels skulle detta mångsidiga ägande kunna bidra till en större diversitet inom området men det skulle också kunna leda till att det uppstår konflikter och förseningar i det fortsatta planarbetet.

Under studien av planeringsdokumenten för Norra Sorgenfri insåg jag snart att det fanns lite skrivet om vilka ambitioner Malmö stad har med områdets boende och boendemiljöer. Det som presenterades var mycket kort om vilken typ av bostäder som tänktes i området och att det skulle finnas en blandning av olika upplåtelseformer. Hur Norra Sorgenfri skulle fungera och upplevas som bostadsområde beskrevs mer eller mindre inte alls i plandokumentet. En orsak till detta kan vara att exempelvis planeringen av privata bostadsgårdar oftast är en del av detaljplanearbetet som fortfarande är under utveckling i Norra Sorgenfri. En generell strategi över boendemiljöerna i området tror jag hade bidragit till en mer tydlig bild över

ambitionerna med Norra Sorgenfri som bostadsområde. Området beskrivs i dokumenten som en plats där många människor ska känna sig välkomna att bo och besöka, vilket stämmer överrens med de mål som beskrivs inom det blandade boendet. Men hur man i området ska lyckas med detta förklaras knappt.

En orsak till att så lite fokus läggs på boendet kan vara att Malmö stad främst lyfter fram Norra Sorgenfri som omvandlingsområde till en ny del av innerstaden.

Utifrån det material jag studerat i denna uppsats verkar det som de aspekterna man som landskapsarkitekt kan arbeta med främjandet av social mångfald i ett område främst är planeringen och utformningen av de offentliga miljöerna och bostadsmiljöerna. Det offentliga rummet beskrivs relativt ingående i materialet men bostadsmiljöerna i den blandade staden verkar vara ett område där det fortfarande finns väldigt lite visioner och information om. Detta kan förklaras med att just det offentliga rummet ses som bärande som demokratisk arena och får på så sätt större utrymme i diskussionen.

Referenser:

Elektroniska källor:

Göteborgs stad, Social resursförvaltning, länken Samspel och möten [online] tillgänglig via: <http://kunskapsmatris-s2020.se/samspel-och-moten/>, [2012-05-22]

Tryckta källor:

Bellander, Gunilla (2005) *Blandstaden: ett planeringskoncept för en hållbar bebyggelseutveckling?* Karlskrona: Boverket.

Bergsten, Zara (2010) *Bättre framtidsutsikter? Blandade bostadsområden och grannskapseffekter – en analys av visioner och effekter av blandat boende.* Uppsala Universitet

Boverket (2010a) *ByggaBoDialogen – Utbildning i byggande för hälsosam inommiljö och effektiv energi- och resursanvändning. Utbildning för byggherrar, projektörer, arkitekter, planerare, projekteringsledare m.fl.* Karlskrona: Boverket

Boverket (2010b) *Socialt hållbar stadsutveckling – en kunskapsöversikt.* Karlskrona: Boverket

Holmqvist, Emma (2009) *Politik och planering för ett blandat boende och minskad boendesegregation – ett mål utan medel?* Uppsala Universitet

Länsstyrelsen i Skåne län (2009) *I blandstaden från serien ”En god bebyggd miljö – den blandade staden”.* Länsstyrelsen i Skåne län.

Malmö stad (2006) *Malmö 2005 – Aktualisering och komplettering av Malmös översiktsplan*

Malmö stad (2010) *Norra Sorgenfri - stadsrum*

Malmö stad (2011) *Översiktsplan för Malmö 2012 – samrådsunderlag/planstrategi.*

Malmö stadsbyggnadskontor (2001) *Översiktsplan för Malmö 2000.*

Malmö stadsbyggnadskontor (2006) *Vision Norra Sorgenfri.*

Malmö stadsbyggnadskontor (2008a) *Planer och strategier för Norra Sorgenfri.*

Malmö stadsbyggnadskontor (2008b) *Norra Sorgenfri – planprogram.*

Nyström, Louise (2007) *Social Mix – politik och erfarenheter i några länder: leder boendeintegration till integration i samhället?* Karlskrona: Boverket

Patel, Runa & Davidsson, Bo (2011) *Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning.* Lund: Studentlitteratur

Region Skåne (2010) *Öresundsregionen i ögonhöjd*. Avdelningen för regional utveckling, Region Skåne

Stadsmiljörådet (2003) *Tyckomstaden*. Karlskrona: Stadsmiljörådet, Boverket.

Tunström, Moa (2009) *På spaning efter den goda staden. Om konstruktioner av ideal och problem i svensk stadsbyggnadsdiskussion*. Örebro Universitet

Ullstad, Erland (2008) *Hållbar stadsutveckling – en politisk handbok från Sveriges Arkitekter*. Stockholm: Sveriges Arkitekter